Korte geschiedkundige schets
van het kartuizerklooster te Herne.

In 1307 sloot Walter II, Heer van Edingen met de Abt van de Sint-Aubertusabdij van Kamerijk een akkoord om op het parochiaal grondgebied van Herne een klooster te mogen stichten.
De kapel van de Heilige Maria aan het Dierickxhof, een toenmalig bedevaartsoord, was als locatie voorbestemd. Doch door het vroegtijdig overlijden van Walter II waren het zijn executeurs-testamentair die de kartuizers aanzochten om deze wens van de Heer van Edingen te helpen realiseren.

Het stichtingsjaar was 1314. Waarschijnlijk kwamen de eerste monniken naar Herne uit de kloosters van Valenciennes, gesticht in 1288, en Saint Omer, gesticht in 1299.
Zoals reeds vermeld werd Herne opgestart door kloosters uit het graafschap Henegouwen en Vlaanderen. Herne was binnen de orde het eerste klooster in de provincie Picardië en later, in 1474, in de provincie Teutonië. Het was trouwens het oudste klooster der Nederlanden dat binnen de orde een degelijke reputatie had opgebouwd. We kunnen dit afleiden uit het feit dat onze kartuis meermaals werd aangesproken om nieuwe stichtingen te helpen realiseren : Antwerpen in 1324, Zelem bij Diest in 1328, Sint-Martens-Lierde bij Geraardsbergen in 1328, Scheut in 1454 en Delft in 1469.

De kartuizers hadden een goede reputatie niet enkel binnen hun eigen orde, maar ook erbuiten verwierven ze faam. Ten bewijze twee bewaarde cartularia met schenkingen van goederen onder meer uit de regio Aalst en Brussel. Tevens zijn een aantal monniken uit Nederland afkomstig bekend : Hugo Bloet uit Delft en Judocus de Moor uit Bergen-op-Zoom.

Maar de Hernse kartuizers stonden tevens hoog aangeschreven bij andere kloosters. Getuige hiervan : van uit zijn klooster in Groenendaal bij Brussel, bracht in 1362 de reeds hoogbejaarde Jan van Ruusbroec hen een bezoek om uitleg over zijn mystieke leer te verschaffen. Dit werkbezoek resulteerde in de redactie van een nieuw tractaat, het " Boecsken der verclaringhe ".
De verbondenheid tussen Ruusbroec en Herne bleek algemeen bekend want kanselier Johannes Gerson van de Parijse universiteit correspondeerde met pater Bartholomeus Clautier over de werken van de Brabantse mysticus.
Verder bezochten Hertogin Margaretha van York en Hertogin Maria van Bourgondië met hun gevolg op 14 mei 1476 prior Laurentius Musschezele, de geestelijke raadsman van Hertogin Margaretha. Over verdere contacten tussen de Hertogin en de Hernse kartuizers kennen we een fraai handschrift : " Benois seront les miseriocordieux ", een Franse vertaling van een tractaat van pater Gerardus Haghen van Breda.

Een hoogtepunt uit de literaire nalatenschap van de Hernse kartuizers is de Middelnederlandse vertaling van de bijbel rond 1360. Het werk van Petrus Naghel kende een enorme verspreiding in de volgende eeuwen, zelfs tot in Noord-Nederland. Deze Hernse bijbel was de basis voor de Delftse bijbel uit 1477 (eerste gedrukte bijbel in het Nederlands) en ook de Keulse bijbel blijkt schatplichtig aan het Hernse exemplaar uit 1360.

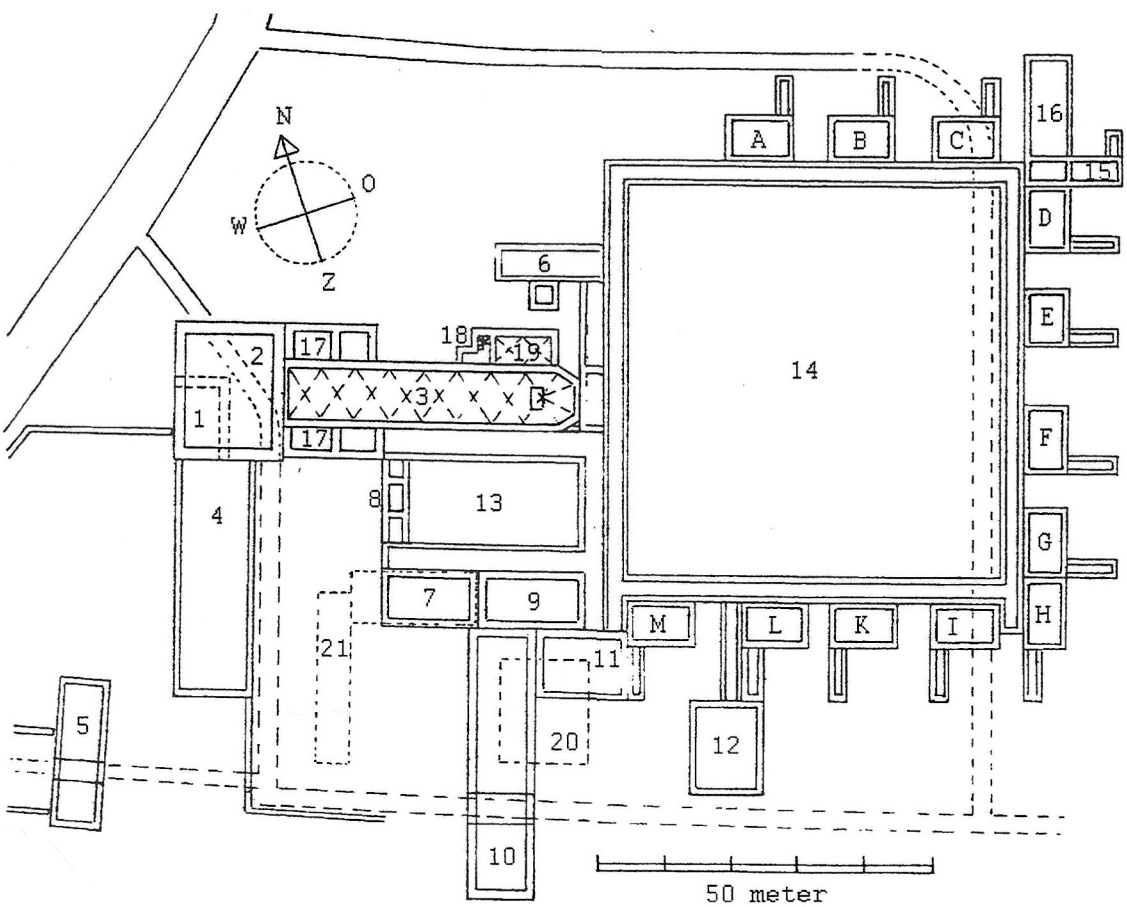
Op materieel vlak kende de Hernse kartuis tot op het einde van de 15de eeuw voorspoed die in de 16de eeuw werd gestuit door de opkomst van het protestantisme. Tussen 1566 en 1580 werden er door gereformeerde garnizoenen uit Edingen en Ninove enorme verwoestingen aangericht aan de kloostergebouwen, de kerk en de bibliotheek. Verschillende pachthoeven in de streek uit het bezit van de kartuizers werden zwaar beschadigd, waardoor het klooster zwaar inkomstverlies kende en achteraf diende te investeren in de heropbouw. Tegen het einde van de 16de eeuw werd de toestand opnieuw genormaliseerd. In 1600 was de kerk volledig hersteld. Het kloosterleven en de diensten konden terug hervat worden, maar de faam van weleer zou nooit meer bereikt worden. In 1663 vond de eerstesteenlegging voor het nieuwe gastenkwartier plaats. Eind de jaren 1600 verkeerde het klooster in financiële moeilijkheden. En de toestand verslechterde nog als in 1695 de Franse troepen van Lodewijk XIV de kartuis niet ontzagen bij hun plundertochten. Begin 18de eeuw waren er aanzienlijke herstellingswerken aan de kloostergebouwen. Na 1710 keerde de rust in het kartuizerklooster terug en de monniken konden zich weer volop wijden aan een geregeld officie.
Maar door nieuwe beperkingen onder het bewind van keizerin Maria-Theresia, uitgevoerd door haar zoon keizer Jozef II, komt er in 1783 een einde aan het kloosterleven van de kartuizers te Herne.

Het Kartuizerklooster te Herne in 1783

Figuur 2 : Grondplan

A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M: cellen van de monniken

1: oude bedevaartskerk
2: vergrote bedevaartskerk
3: nieuwe kloosterkerk
4: grote schuur
5: vrouwen-gastenkwartier (poortgebouw)
6: kapittelzaal en carillontoren
7: residentie van de procurator
8: bijgebouwen residentie van de procurator
9: keuken en refter van de monniken
10: groot gastenkwartier
11: residentie van de prior
12: cachot (?)
13: klein klooster met rondgang
14: groot klooster met rondgang
15 en 16: hoeve en stallen
17: zijkapellen van de nieuwe kerk
18: kerklavabo en wenteltrap
19: sacristie
20 en 21: gebouwen uit de 19e en de 20e eeuw

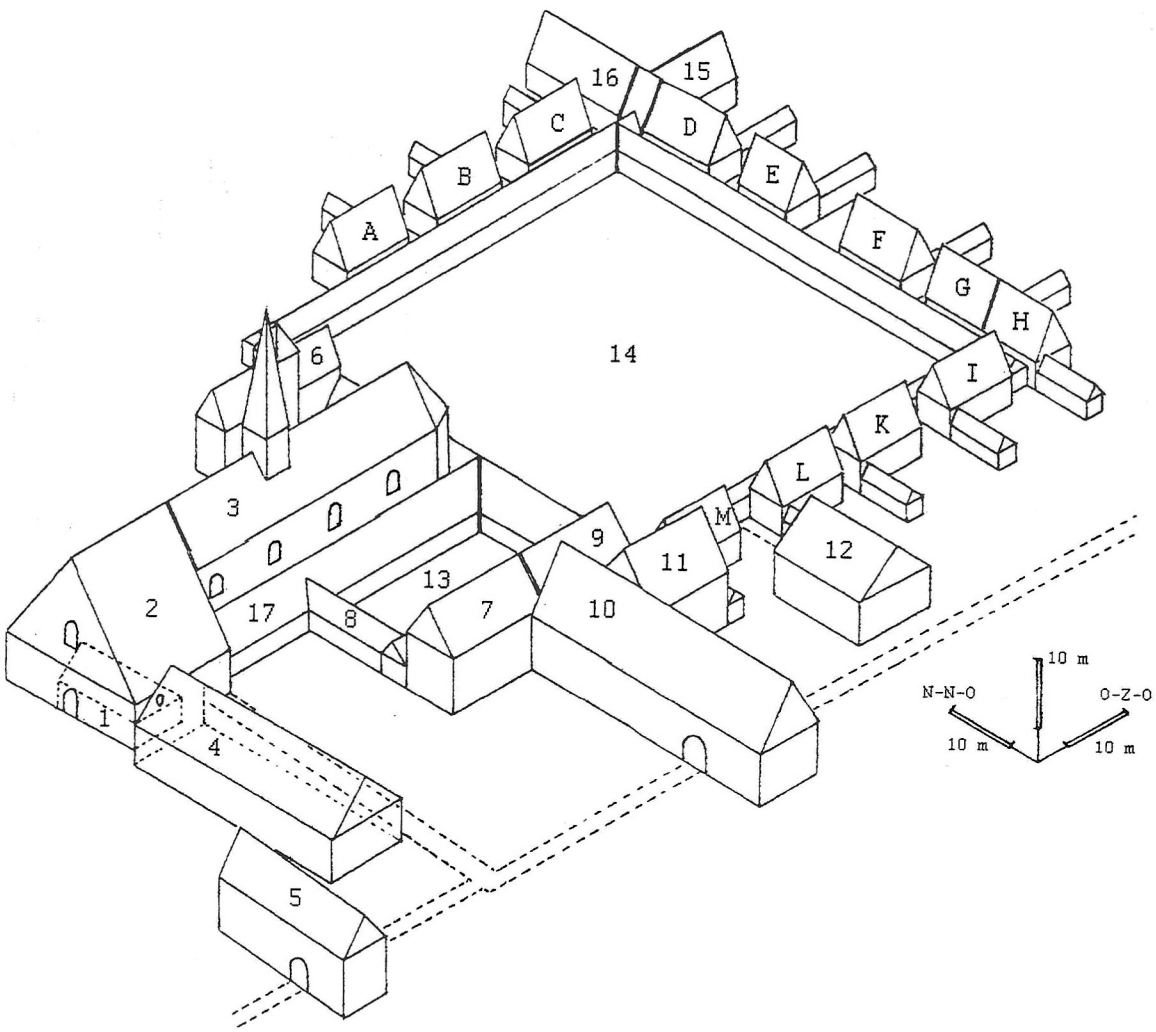

Het Kartuizerklooster te Herne in 1783

Figuur 3 : Isometrische projectie

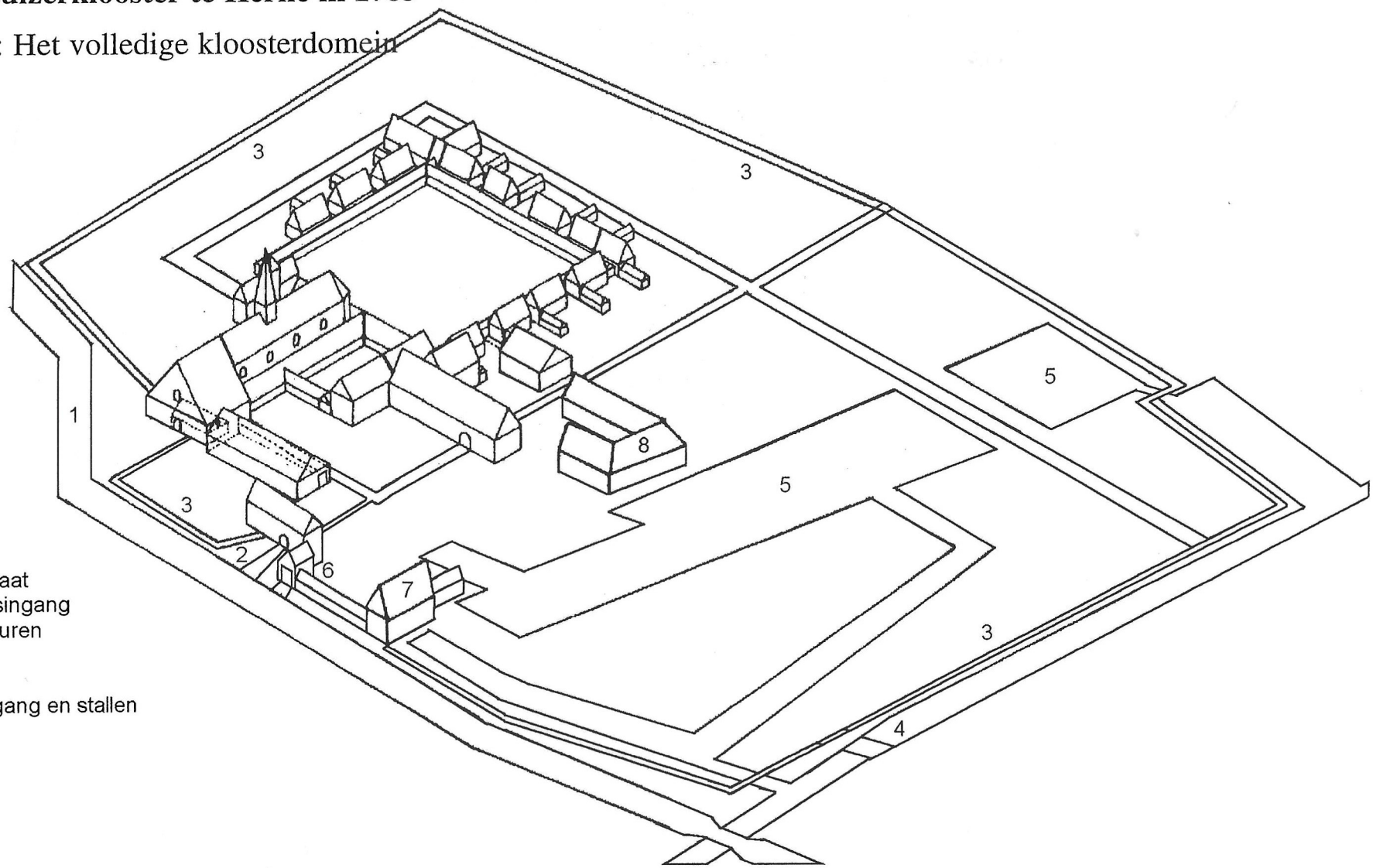
A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M: cellen van de monniken

1: oude bedevaartskerk
2: vergrote bedevaartskerk
3: nieuwe kloosterkerk
4: grote schuur
5: vrouwen-gastenkwartier (poortgebouw)
6: kapittelzaal en carillontoren
7: residentie van de procurator
8: bijgebouwen residentie van de procurator
9: keuken en refter van de monniken
10: groot gastenkwartier
11: residentie van de prior
12: cachot (?)
13: klein klooster met rondgang
14: groot klooster met rondgang
15 en 16: hoeve en stallen
17: zijkapellen van de nieuwe kerk

Het Kartuizerklooster te Herne in 1783

Figuur 4 : Het volledige kloosterdomein

1 : Kapellestraat
2 : bezoekersingang
3 : kloostermuren
4 : Arebeek
5 : visvijvers
6 : bedrijfsingang en stallen
7 : melkhuis
8 : brouwerij